

POSTANOWIENIE

Dnia 24 października 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

SSN Bogumiła Ustjanicz

w sprawie z wniosku A. F.

przy uczestnictwie E. F., O. F., Miasta Ł., Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta Ł. i
Prokuratora Prokuratury Okręgowej w Ł.

o zmianę stwierdzenia nabycia spadku po A. M., M. M., J. M. z dnia 25 marca 2008
r. wydanego w sprawie I Ns (...)

Sądu Rejonowego w Ł.

oraz z wniosku A. F.

przy uczestnictwie E. F., O. F., Miasta Ł. i Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta Ł.

o stwierdzenie nabycia spadku po R. F.,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 24 października 2018 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy A. F.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Ł.

z dnia 24 marca 2017 r., sygn. akt III Cz (...),

**uchyła zaskarżone postanowienie oraz postanowienie Sądu
Rejonowego w Ł. z dnia 1 grudnia 2016 r. sygn. akt I Ns (...).**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 1 grudnia 2016 r. Sąd Rejonowy w Ł. odmówił podjęcia zawieszonego postępowania i umorzył postępowanie w dwóch sprawach połączonych do wspólnego rozpoznania, tj.

1. w sprawie z wniosku A. F. z udziałem E. F., O. F., Miasta Ł., Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta Ł. i Prokuratora Prokuratury Okręgowej w Ł. o zmianę postanowienia z dnia 25 marca 2008 r. tego Sądu (sygn. I Ns (...)) o nabyciu spadku po A. M., M. M. i J. M. oraz
2. w sprawie z wniosku A. F. z udziałem E. F., O. F., Miasta Ł. i Skarbu Państwa – Prezydenta Miasta Ł. o stwierdzenie nabycia spadku po R. F..

W uzasadnieniu wskazał, że wnioskodawca nie wykonał nałożonego na niego obowiązku złożenia w terminie 14 dni - pod rygorem zawieszenia postępowania - skróconych odpisów aktu małżeństwa rodziców R. M. (F.), aktu zgonu jej matki oraz aktu zgonu C. M., co spowodowało wydanie postanowienia z dnia 4 listopada 2015 r. o zawieszeniu postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. W dniu 2 listopada następnego roku wnioskodawca wniósł o podjęcie postępowania przedkładając kserokopię aktu małżeństwa rodziców R. F. (A. i K. M.) poświadczoną za zgodność z oryginałem przez pełnomocnika wnioskodawcy, wyjaśniając, że nie dołączył aktu zgonu K. M. z powodu toczącego się dopiero postępowania o uznanie jej za zmarłą.

Sąd Rejonowy ocenił, że nie zachodzą podstawy do podjęcia postępowania, skoro wnioskodawca nie przedłożył wymaganej dokumentacji, bez której nie jest możliwe ustalenie kręgu spadkobierców, a tym samym nie ustała przyczyna zawieszenia. Sąd stwierdził jednocześnie upływ terminu rocznego liczonego od zawieszenia postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., którego nie przerwał bezzasadny - w jego ocenie - wniosek o podjęcie postępowania. W tym samym postanowieniu postępowanie to umorzył, wskazując jako podstawę prawną art. 182 § 1 w zw. z art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Sąd Okręgowy w Ł. oddalił zażalenie wnioskodawcy na to postanowienie, nie dzieląc jego stanowiska, że bieg rocznego terminu z art. 182 § 1 k.p.c. przerywa wniosek o podjęcie zawieszonego postępowania, niezależnie od tego czy jest, czy nie jest uzasadniony. Powołał się przy tym na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2015 r. (III CZP 74/15, OSNC 2016/12/136).

Uznał też, że umarzając zawieszone postępowanie nie bada, czy przyczyna zawieszenia rzeczywiście występowała. Zwrócił uwagę, że zasadność zawieszenia postępowania skontrolował Sąd Okręgowy rozpatrujący zażalenie wnioskodawcy na postanowienie o zawieszeniu postępowania. Sąd ten zgodził się, że wprowadzenie nie było podstaw do żądania od wnioskodawcy aktu zgonu C. M., skoro nie przedstawiono dowodów nie tylko jej pokrewieństwa ze spadkodawcami, ale nawet jej istnienia, jednak potwierdził potrzebę dostarczenia odpisu aktu małżeństwa rodziców R. F. z domu M. i aktu zgonu jej matki. Sąd odwoławczy dostrzegł działania wnioskodawcy, który we wniosku o podjęcie zawieszonego postępowania informował, że nie mogąc odnaleźć aktu zgonu matki R. F. złożył do sądu wniosek o uznanie jej za zmarłą i wnosił o podjęcie postępowania i ponowne jego zawieszenie na podstawie art. 177 § 1 pkt. 1 k.p.c., a ponadto dostarczył kserokopię aktu małżeństwa poświadczoną za zgodność z oryginałem przez jego pełnomocnika. Uznał jednak - odwołując się do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2003 r. (III CK 276/02, niepubl.), że na podstawie art. 365 § 1 k.p.c. prawomocne postanowienie o zawieszeniu postępowania ma charakter prejudycjalny dla umorzenia postępowania co do powołanej w tym postanowieniu przyczyny zawieszenia i prawidłowość przyjętej przyczyny nie może być ponownie badana na etapie orzekania o umorzeniu. Sąd wskazał, że złożenie przez wnioskodawcę wniosku o podjęcie zawieszonego postępowania co prawda przed upływem terminu, jednak nadal bez wykonania zarządzenia, którego niezrealizowanie spowodowało zawieszenie postępowania, nie stanowiło przeszkody do umorzenia tego postępowania. Sąd Okręgowy podkreślił, że wnioskodawca mógł w odpowiednim czasie zgromadzić konieczne dokumenty.

Wnioskodawca zaskarżył postanowienie Sądu Okręgowego skargą kasacyjną opartą na podstawie z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. Zarzucił niezastosowanie art. 679 § 1 w zw. z art. 677 i art. 670 k.p.c. przez pominięcie obowiązku zbadania

z urzędu, kto jest spadkobiercą i ustalenie prawidłowego kręgu spadkobierców; niewłaściwe zastosowanie art. 182 § 1 zd. 1 k.p.c. w zw. z art. 177 § 1 pkt 6 oraz w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i błędne przyjęcie, że nieprzedłożenie aktów stanu cywilnego uniemożliwia nadanie sprawie dalszego biegu, uzasadniające zawieszenie postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Zarzucił też niewłaściwe zastosowanie art. 180 § 1 zd. 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez niepodjęcie wcześniej postępowania, mimo że od początku brak było podstaw do jego zawieszenia, a co najmniej wystąpiły przesłanki do jego podjęcia na wniosek zgłoszony przez wnioskodawcę.

We wnioskach skarżący domagał się uchylenia zaskarżonego postanowienia oraz postanowienia z dnia 1 grudnia 2016 r. Sądu Rejonowego w Ł. i przekazania sprawy do rozpoznania innemu składowi tego Sądu.

Uczestnik - Skarb Państwa - Prezydent Miasta Ł. wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej i zasądzenie od skarżącego kosztów postępowania kasacyjnego na rzecz Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Argumentacja skarżącego opiera się na dwóch podstawowych zarzutach. Przede wszystkim kwestionuje on wystąpienie podstaw do zawieszenia postępowania, a niezależnie od tego twierdzi, że co najmniej zachodziły przesłanki do jego podjęcia na podstawie zgłoszonego wniosku, przy czym każda z tych przyczyn uzasadnia - jego zdaniem - zarzut, że umorzenie postępowania było wadliwe.

Tak ujęte zarzuty kasacyjne wymagają rozważenia, jak daleko sięgać może kontrola kasacyjna zaskarżonego postanowienia, w szczególności zaś, czy możliwe jest przeprowadzenie w jej toku oceny prawidłowości wcześniej wydanego postanowienia oddalającego wniosek o podjęcie zawieszonego postępowania i to nie tylko w aspekcie ustania przyczyn, które uzasadniały zawieszenia, ale także pod kątem zbadania, czy przesłanki takie w ogóle wystąpiły - a więc, czy postępowanie zostało prawidłowo zawieszone. Przy tym zarówno postanowienie o zawieszeniu postępowania, jak i postanowienie o odmowie jego podjęcia, były zaskarżone i poddane kontroli instancyjnej w postępowaniu przed sądami

powszechnymi. Skarga kasacyjna przysługuje zaś - na podstawie art. 398¹ § 1 k.p.c. - jedynie od postanowienia w przedmiocie umorzenia postępowania.

Zgodnie z postanowieniem art. 398²¹ w zw. z odpowiednio stosowanym art. 380 k.p.c. dopuszczalne jest rozpoznanie przez Sąd Najwyższy także tych postanowień sądu drugiej instancji, które nie podlegały zaskarżeniu w drodze zażalenia, a miały wpływ na rozstrzygnięcie sprawy. Jednak nie budzi wątpliwości, że obydwa postanowienia odnoszące się do zawieszenia postępowania, poprzedzające jego umorzenie były zaskarżalne, z czego wnioskodawca - bez powodzenia - skorzystał.

Zgodnie z poglądem przyjętym za częścią orzecznictwa przez Sąd Okręgowy – podstawa zawieszenia postępowania ma charakter wiążący i nie podlega już badaniu na etapie umorzenia postępowania. Stanowisko, z którym utożsamiał się Sąd Okręgowy, wyrażone zostało m.in. w postanowieniach Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 1998 r., II CKN 713/98, OSP 1999/10/176, z dnia 7 lutego 2003 r., III CK 276/02, niepubl., z dnia 7 listopada 2003 r., I CK 176/03, niepubl., z dnia 4 marca 2008 r., IV CSK 342/07, nie publ., z dnia 18 czerwca 2004 r., II CK 382/03, I C 2005, nr 1, str. 49, z dnia 9 lutego 2006 r., V CK 457/05, niepubl., i z dnia 4 marca 2008 r., IV CSK 342/07, nie publ.) i kładzie nacisk na obowiązki strony w kontradyktoryjnym procesie cywilnym.

Nie jest to jednak pogląd jedyny. W orzecznictwie przeważa stanowisko przeciwne, dopuszczające takie badanie. Wykształciło się głównie w sprawach, w których jako podstawę zawieszenia wskazano zgodny wniosek stron, jednak z materiału dowodowego wynikało, że wniosek motywowany był inną, rzeczywistą przyczyną. Jednak zdarzały się także inne sytuacje, w tym zbliżone do występującej w rozpatrywanej obecnie sprawie. Tego rodzaju okoliczności były przedmiotem analizy w uzasadnieniu postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 27 sierpnia 2015 r. (III CSK 171/15, baza Lex nr 1801542) oraz wyroku tego Sądu z dnia 9 marca 2017 r. (II UK 14/16, baza Lex nr 2294400), które (wśród innych) skarżący powołał w skardze kasacyjnej. Sąd Najwyższy w składzie rozstrzygającym niniejszą sprawę podziela wyrażone w tych orzeczeniach stanowisko, że sądy, które orzekają o umorzeniu postępowania, nie mogą ograniczyć się tylko do

zbadania, czy upłynął termin wskazany w art. 182 § 1 k.p.c. lecz obowiązane są także poddać ocenie, czy zawieszenie postępowania było prawidłowe, jaka była rzeczywista podstawa zawieszenia i czy umożliwia ona umorzenie postępowania, a w wypadku, kiedy złożony został wniosek o podjęcie zawieszonego postępowania - także to, czy wskazane w nim argumenty słusznie zostały uznane za pozbawione znaczenia i świadczyły o bezskuteczności wniosku.

W rozpatrywanym wypadku sąd w ogóle nie przeprowadził kontroli prawidłowości zawieszenia postępowania, w szczególności tego, czy nałożone na wnioskodawcę obowiązki w zakresie dostarczenia dokumentów niezbędnych do wykazania podstaw do zmiany prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku stanowią brak formalny, uniemożliwiający dalsze prowadzenie postępowania. Słusznie skarżący podnosi wątpliwości w tym zakresie, które powinny stać się przedmiotem postępowania kontrolnego. Podstawy uzasadniające zawieszenie postępowania w oparciu o art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. co do zasady ograniczają się do takich, które - na etapie kontroli formalnej pozwu lub wniosku - uzasadniałyby wdrożenie postępowania z art. 130 § 1 k.p.c. i nie dotyczą nieprzedłożenia dowodów mających wykazać zasadność zgłaszanych żądań, chyba że z przepisów szczególnych wynika, że dołączenie określonych dokumentów jest wymagane ustawowo.

Jeśli chodzi o ocenę skuteczności wniosku o podjęcie zawieszonego postępowania, niezwiązaną z problemem, czy postępowanie zostało prawidłowo zawieszone, to motywy, którymi kierował się Sąd Okręgowy, są niezrozumiałe. Wnioskodawca - zobowiązany ostatecznie do dostarczenia skróconych odpisów aktu małżeństwa rodziców R. M. (F.) i aktu zgonu jej matki - we wniosku o podjęcie zawieszonego postępowania (co odnotowuje Sąd drugiej instancji) przedstawił potwierdzoną za zgodność z oryginałem kserokopię aktu małżeństwa i wyjaśnił, że nie może aktualnie przedstawić aktu zgonu matki R. M. (F.), ponieważ nie udało się go odnaleźć, wobec czego wszczął postępowanie o uznanie jej za zmarłą. W związku z tym złożył wniosek o podjęcie postępowania i ponowne jego zawieszenie na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. Kontrola zasadności zawieszenia obejmuje także to, czy strona, na którą nałożono obowiązek dokonania czynności mogła uczynić mu zadość (por. powoływane już postanowienie Sądu Najwyższego z dnia

27 sierpnia 2015 r., III CSK 171/15). Wyjaśnienie wnioskodawcy wskazywało na to, że podjął kroki w kierunku wykonania nałożonego na niego obowiązku, lecz okazał się on niewykonalny bez wszczęcia innego niezbędnego postępowania cywilnego i w zmienionej sytuacji wniósł o zawieszenie postępowania w niniejszej sprawie do czasu zakończenia tamtego postępowania. Sąd Okręgowy skwitował to wyjaśnienie stwierdzeniem, że prawomocne postanowienie o zawieszeniu postępowania ma charakter prejudycjalny dla umorzenia postępowania co do powołanej w tym postanowieniu przyczyny zawieszenia i prawidłowość przyjętej przyczyny nie może być ponownie badana na etapie orzekania o umorzeniu postępowania, oraz że wnioski o podjęcie zawieszonego postępowania co prawda przed upływem terminu, jednak bez wykonania nałożonego obowiązku nie stanowił przeszkody do umorzenia postępowania, sugerując, że wnioskodawca mógł w odpowiednim czasie zgromadzić konieczne dokumenty. Stanowisko to nie wyjaśnia przyczyn nieuwzględnienia faktu wszczęcia postępowania o uznanie za zmarłą K. M. ani informacji o niemożliwości wykonania zobowiązania do złożenia jej aktu zgonu. Niewykonanie obowiązku, którego aktualnie wykonać nie sposób, nie może uzasadniać utrzymywania sprawy w stanie zawieszenia, a tym bardziej umorzenia jej z uwagi na niewykonanie tego obowiązku. Badaniu podlega aktualny stan rzeczy i według niego, a nie według możliwości niewykorzystanych przed wszczęciem niniejszego postępowania, należy ocenić wykonalność obowiązków nałożonych na jego uczestników.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. orzekł jak w postanowieniu.

jw